

„NASILJE OSTAVLJA TRAGOVE – ZVONI ZA NENASILJE!”

UVOD

[Centar za] **mirovne** studije

Pokretac

miramida

ministarstvo
znanosti
obrazovanja
i športa

Projekt provodi
**Centar za
mirovne
studije**
www.cms.hr

Projektni partner
Delfin
delfin@zamir.net

Projektni partner
Pokretac
ac1@gs-t.com.hr

Projektni partner
**Savjetovalište
Luka Ritz**
www.savjetovalist.e.hr

Projektni partner
**Miramida
centar**
miramida@zamir.net

www.uzuvrh.hr

Projekt finančira
Europska unija
<http://www.delhrv.ec.europa.eu>

Projekt sufinančira
Ministarstvo znanosti,
obrazovanja i sporta

Nasilje ostavlja tragove – zvoni za nenasilje! Stavovi i iskustva učenika vezana uz vršnjačko nasilje

- U istraživanju je sudjelovalo 700 učenika iz 18 škola s područja Like, Slavonije i Grada Zagreba
- U istraživanju su sudjelovali učenici osmih razreda osnovnih škola i drugih razreda srednjih škola
- Škole su za sudjelovanje u projektu identificirane i odabrane od strane lokalnih partnerskih organizacija

Odnosi među učenicima kao sastavnica školske klime

<u %>

Prosjek

- Uopće se ne slažem
- Uglavnom se slažem

- Uglavnom se ne slažem
- U potpunosti se slažem

- Niti se slažem, niti se ne slažem
- Bez odgovora

0 20 40 60 80 100

Uzorak:
Pitanje:

Svi ispitanici
Slijedi niz pitanja o tvjem viđenju atmosfere u školi i onoga što se u školama uči i radi u situacijama sukoba ili sporova. Koliko se slažeš s dolje navedenim tvrdnjama o twojoj školi?

<u %>

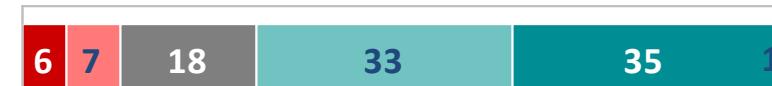
- Uopće se ne slažem
- Uglavnom se slažem

- Uglavnom se ne slažem
- U potpunosti se slažem

- Niti se slažem, niti se ne slažem
- Bez odgovora

Proshek

Učenici se mogu slobodno обратити nastavniku за pomoć kad imaju neki spor ili sukob s učenicima.

U situacijama kada učenici prijave vrijedanje ili nasilje, nastavnici se uključuju u rješavanje sukoba ili spora.

Nastavnici ohrabruju učenike da kažu kad dođe do nasilja, sporova i sukoba.

Nastavnici pomažu u rješavanju sukoba i sporova među učenicima.

Nastavnici pažljivo slušaju mišljenja učenika.

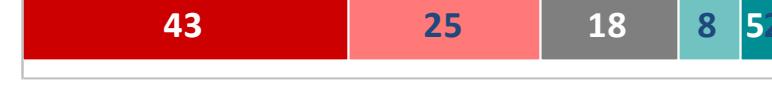
Nastavnici se odnose s poštovanjem i uvažavanjem prema učenicima.

Nastavnici se ponašaju pravedno prema učenicima.

Nastavnici ismijavaju i/ili vrijedaju neke učenike.

0 20 40 60 80 100

Uzorak:
Pitanje:

Svi ispitanici
Slijedi niz pitanja o tvojem viđenju atmosfere u školi i onoga što se u školama uči i radi u situacijama sukoba ili sporova . Koliko se slažeš s dolje navedenim tvrdnjama o tvojoj školi?

Pojavnost i učestalost agresivnih obrazaca ponašanja u školskom okruženju među vršnjacima

<u %>

% odgovora „1 i više”

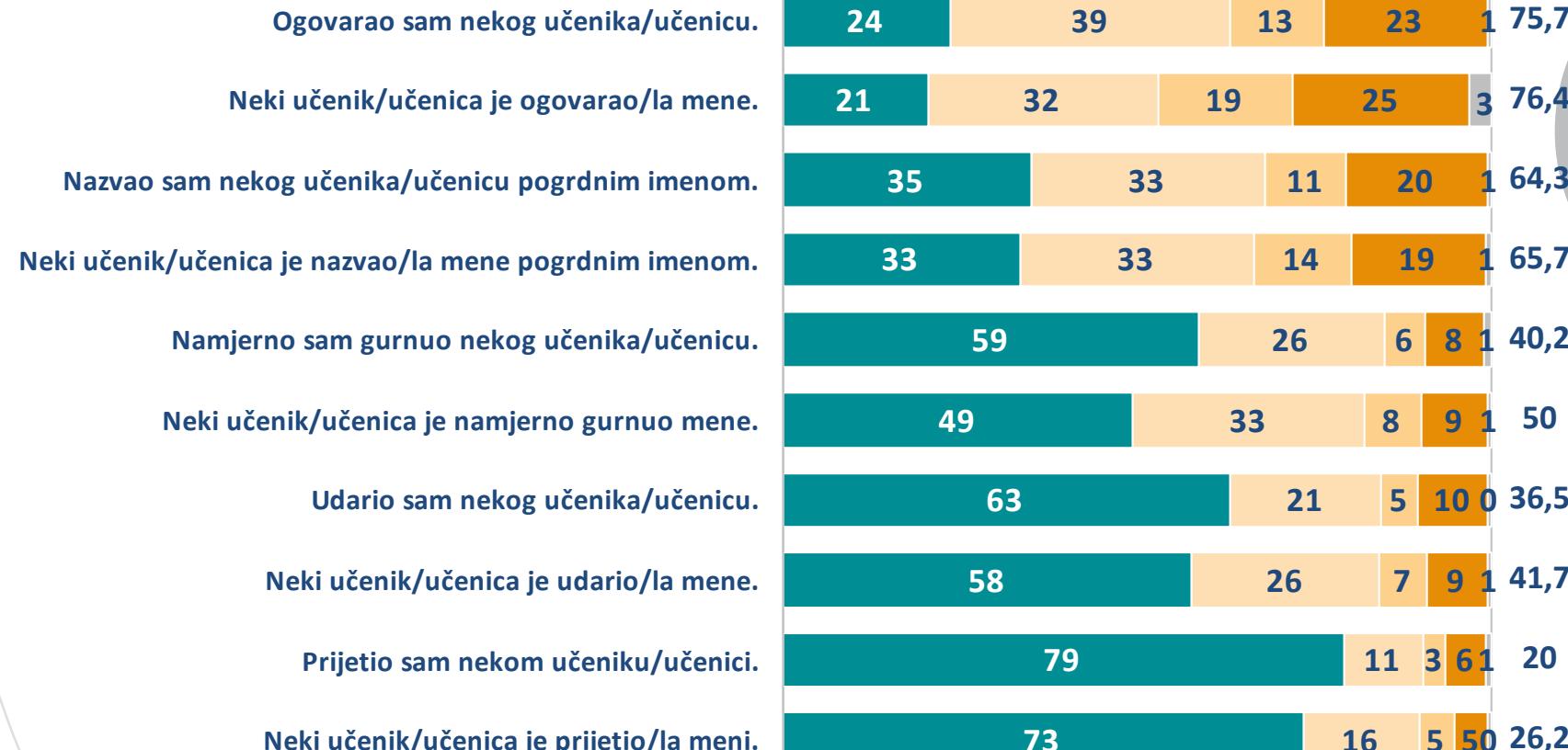
■ Niti jednom

■ 1-2 puta

■ 3-4 puta

■ 5 i više puta

■ Bez odgovora

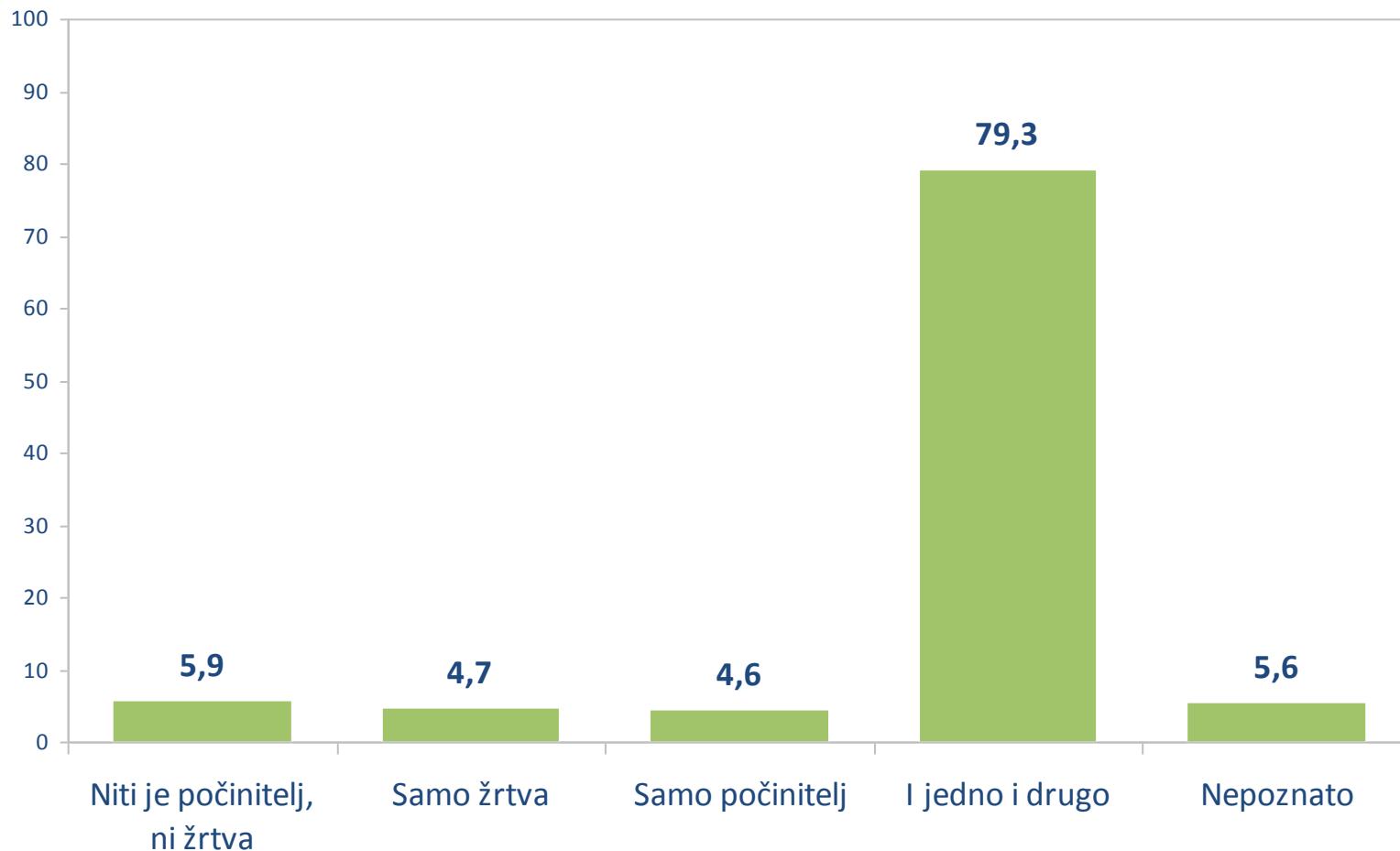
0 20 40 60 80 100

Uzorak:
Pitanje:

Svi ispitanici
U zadnjih mjesec dana koliko ti se često dogodilo sljedeće?

Žrtve ili počinitelji?

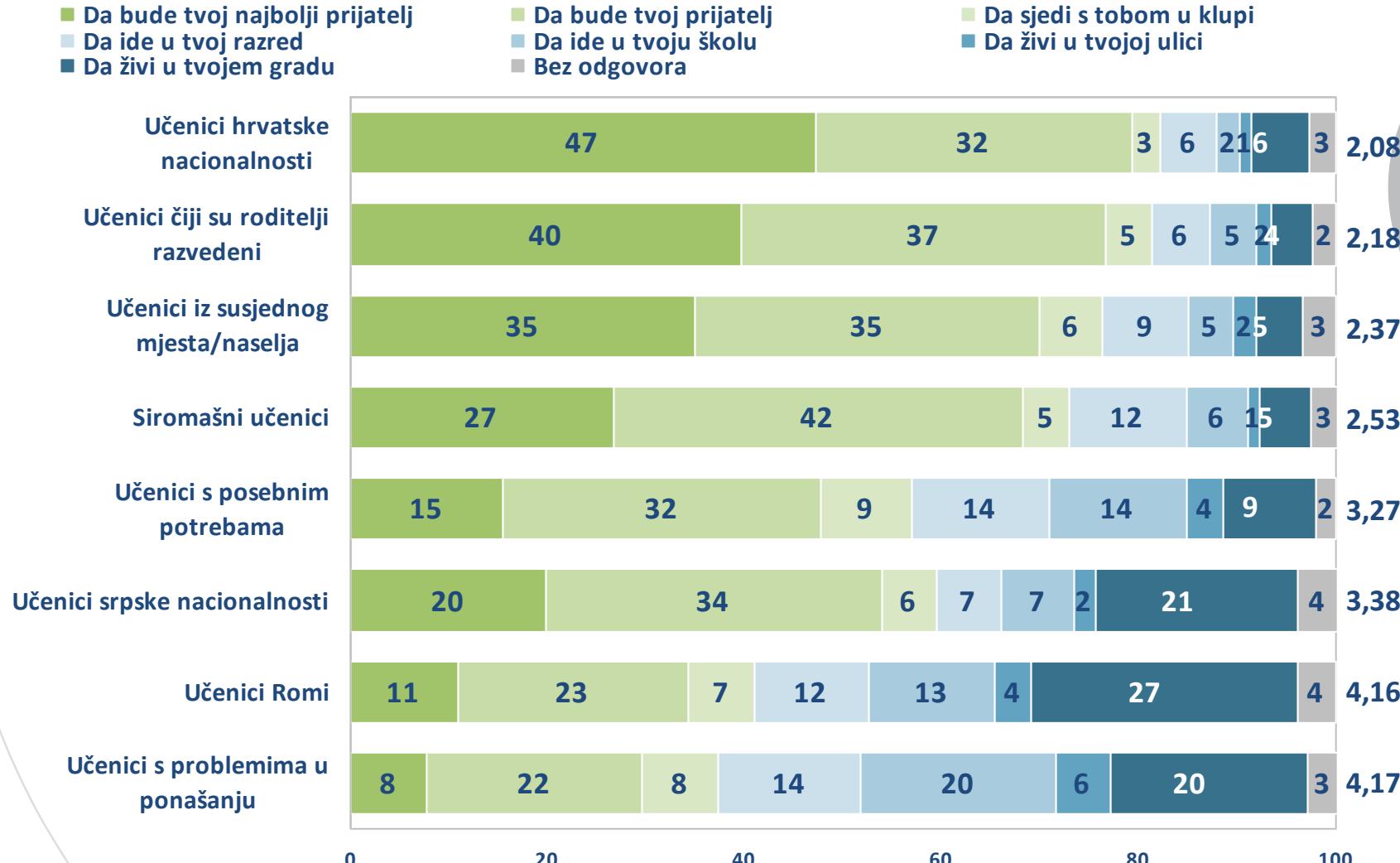
u %

Socijalna distanca učenika prema pojedinim učeničkim skupinama

<u %>

Prosječno

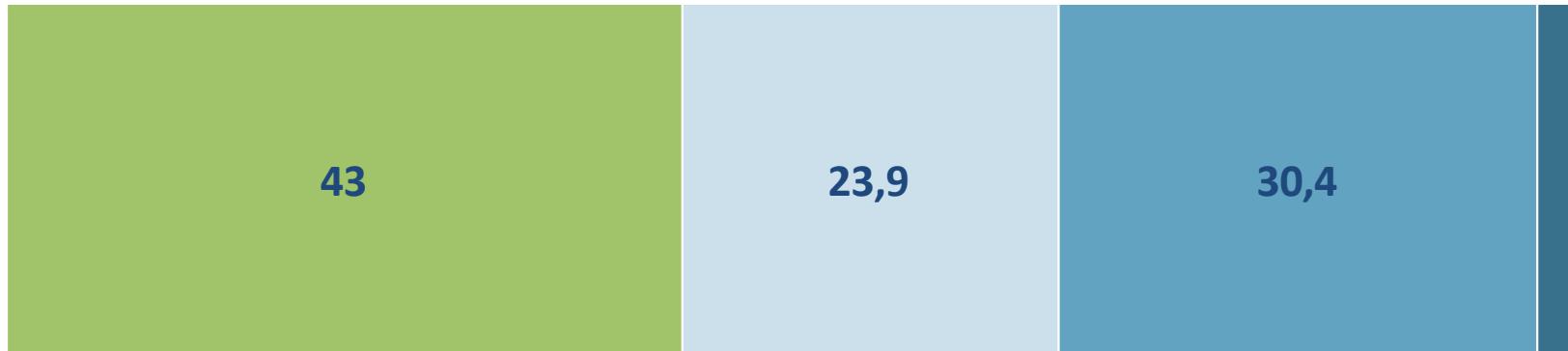
Uzorak:
Pitanje:

Molim te navedi prvi najблиži odnos koji bi ti osobno bio spremna uspostaviti s tipičnim učenikom/učenicom svake od navedenih skupina.

Iskustva s uznevirusujućim sadržajem putem Interneta

<u %>

■ Ne, nikada ■ Jednom ■ Više puta ■ Ne koristim Internet ■ Bez odgovora

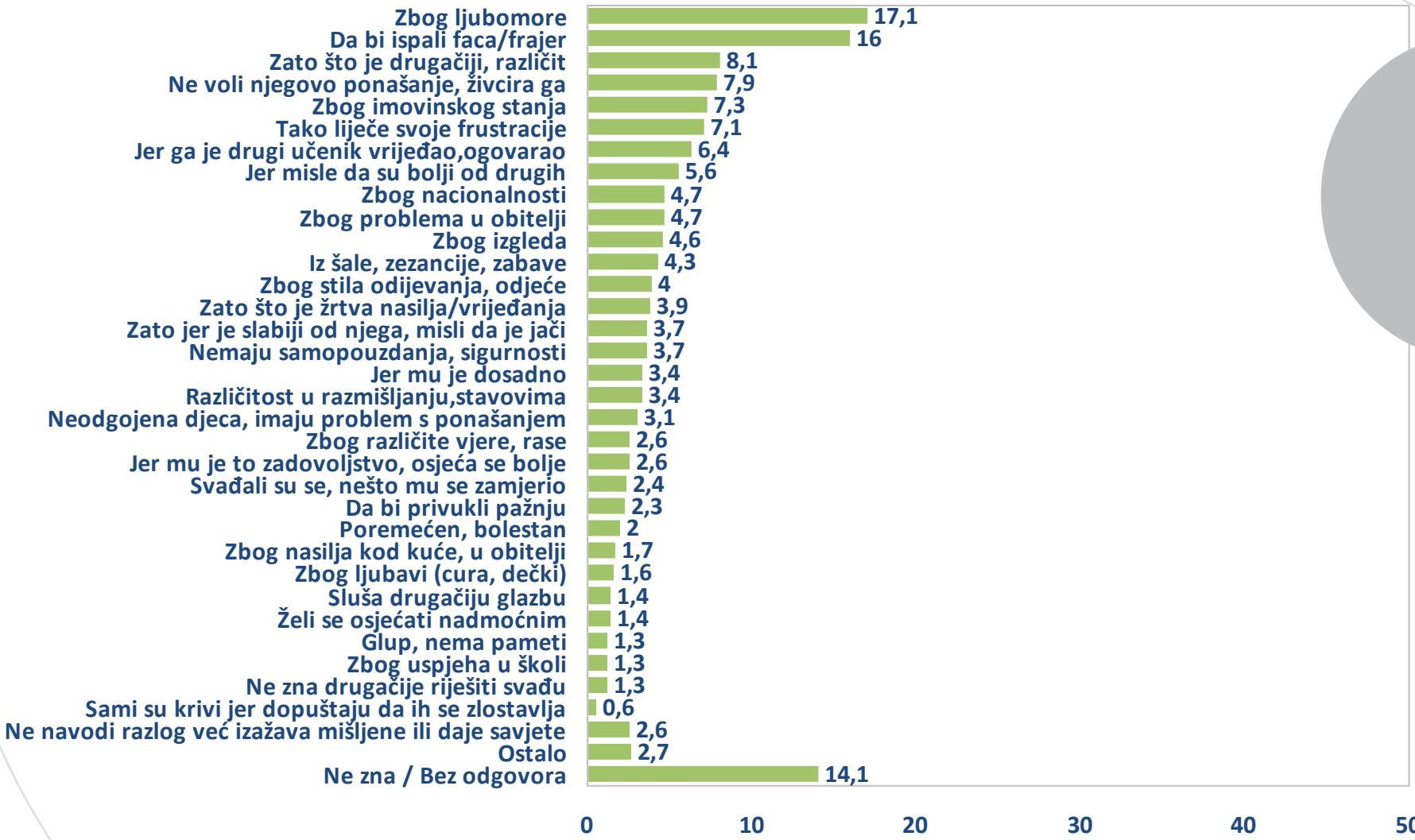

Uzorak:
Pitanje:

Svi ispitanici
Jesi li ikada dobio/la neki sadržaj putem Interneta koji ti je izazao neugodu ili te je na bilo koji način uznevirusilo?

Percepcija uzorka nasilja

u %

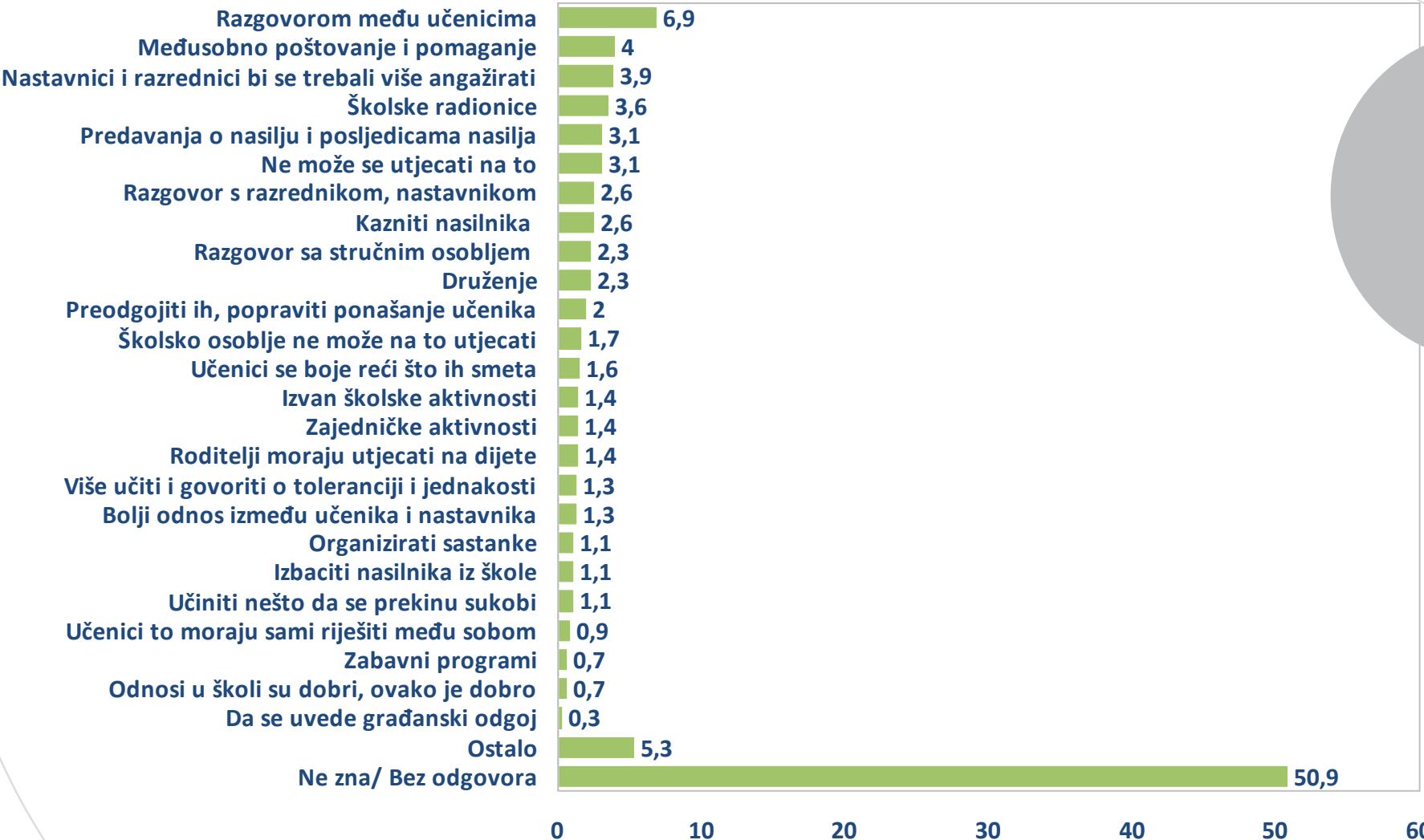

Uzorak:
Pitanje:

Svi ispitanici
Što ti misliš, zbog čega jedan učenik zlostavlja drugog učenika? Pod zlostavljanjem se ne misli samo na tjelesno nasilje već i na izrugivanje, vrijeđanje i sl.

Prijedlozi učenika za razvoj boljih odnosa u školi

u %

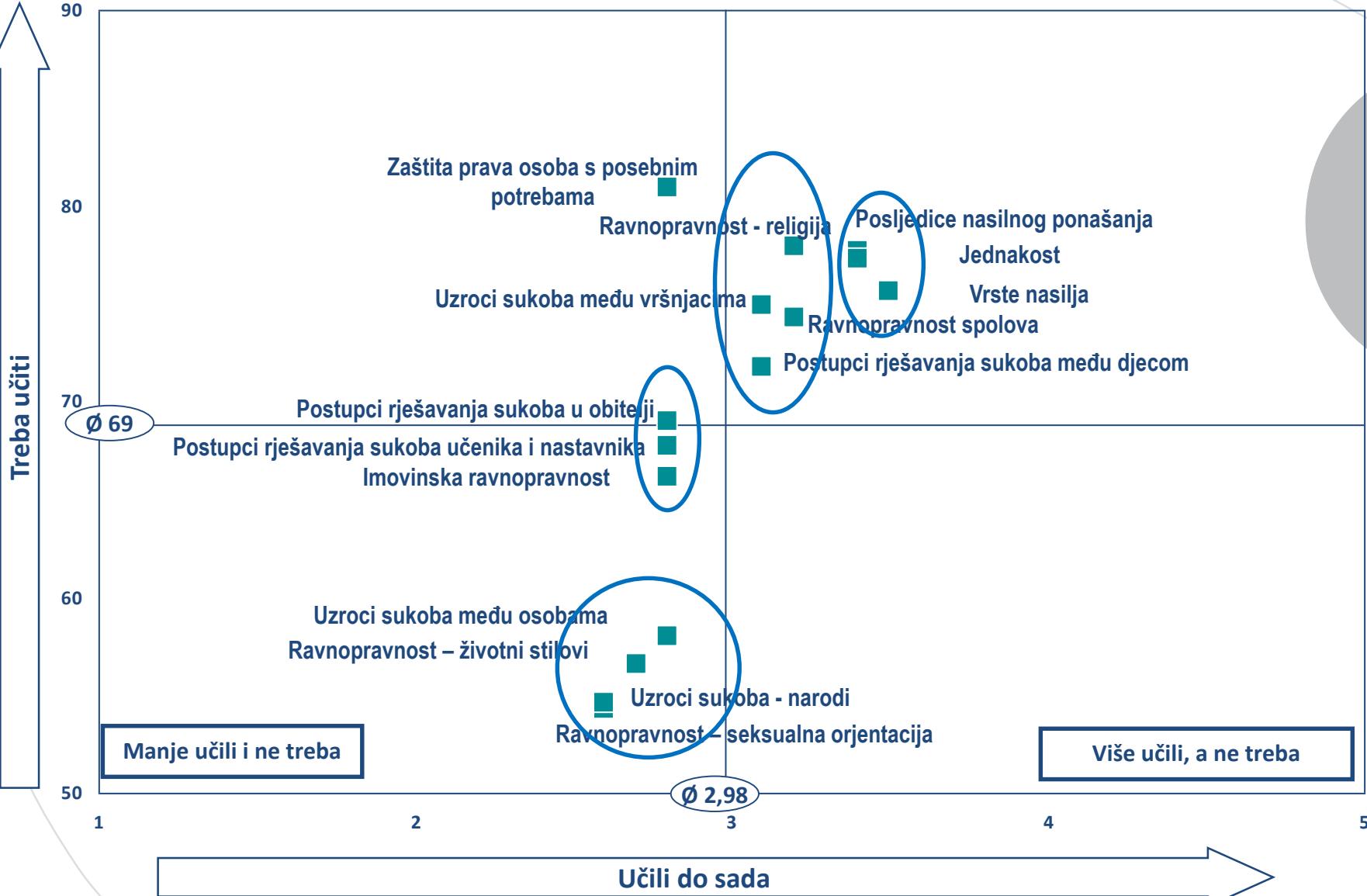
Uzorak:
Pitanje:

Svi ispitanici
Imaš li neki prijedlog kako bi učenici uz potporu školskog osoblja mogli pridonijeti razvoju boljih odnosa u školi.

Odnos koliko su učili, a koliko treba

Manje učili, a treba

Više učili i treba učiti

Zaključci

- Ogovaranje je najzastupljeniji oblik nasilja među vršnjacima i prema percepciji i prema pojavnosti
- S druge strane, prijetnje su najrjeđe zastupljeni oblik nasilja
- Većinom su učenici i žrtve i nasilnici, a samo manji dio učenika pripada isključivo jednoj od tih skupina
- Učenike je potrebno dodatno informirati o tome što je nasilje i na koji način međusobno rješavati sporove te što učiniti kada se susretu s nasiljem putem modernih tehnologija pošto je ovaj fenomen prisutan među djecom i mladima
- Učenici su otvoreni za učenje o mirovnim temama i taj potencijal svakako treba iskoristiti
- Potrebno je dodatno razvijati svijest o potrebama drugih i drugačijih, s obzirom da postoji izražena socijalna distanca prema pojedinim skupinama učenika

NASILJE OSTAVLJA TRGOVE – ZVONI ZA NENASILJE! PREZENTACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

**Iskustva i stavovi stručnih suradnika i nastavnika vezana uz
vršnjačko nasilje**

Cilj istraživanja:

- Percepcija nasilja u školi
- Oblici nasilja
- Pozadina nasilja (uzroci, sudionici/ce, obitelj, društvo)

„Nasiljem među djecom i mladima smatra se svako namjerno fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereni prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrjeđivanja, a koje se, neovisno o mjestu izvršenja, može razlikovati po obliku, težini, intenzitetu i vremenskom trajanju i koje uključuje ponavljanje istog obrasca i održava neravноправан однос snaga (jači protiv slabijih ili grupa protiv pojedinca).“

- *Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima izdan je od strane Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti 2004. godine*

Koji oblici ponašanja su nasilje?

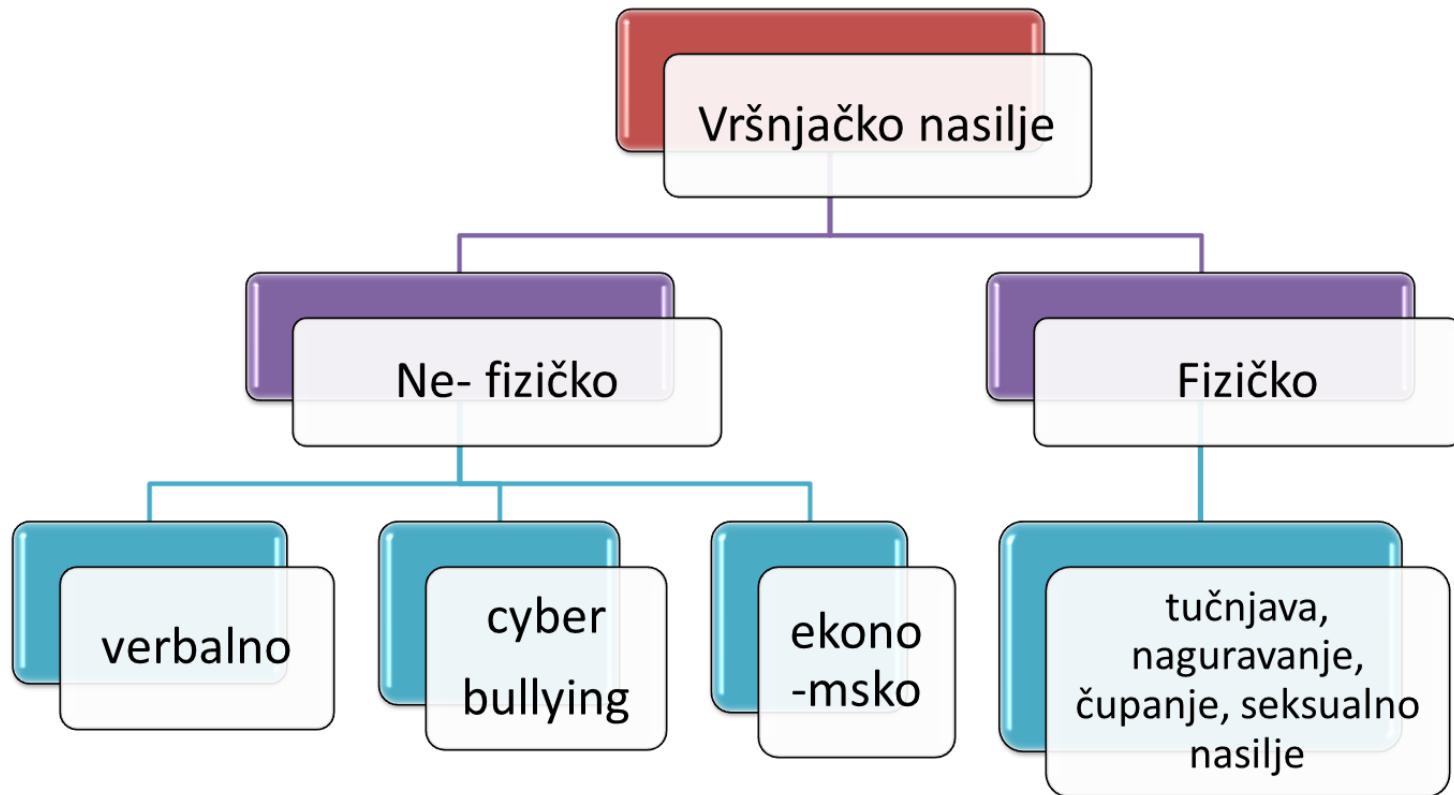
- većina sudionica/ka istraživanja pod nasiljem smatra ***obrazac ponašanja koji se ponavlja, bilo prema istim ili različitim pojedincima ili skupinama***

Nasilno ponašanje smatram kada predstavlja obrazac ponašanja koje se ponavlja prema istim ili različitim učenicima. Ukoliko se dogodi jedanput, to smatram sukobom. (Slavonija, OŠ)

- manji dio sudionika oblike ponašanja koji se ne ***moraju nužno ponavljati*** također smatraju nasiljem

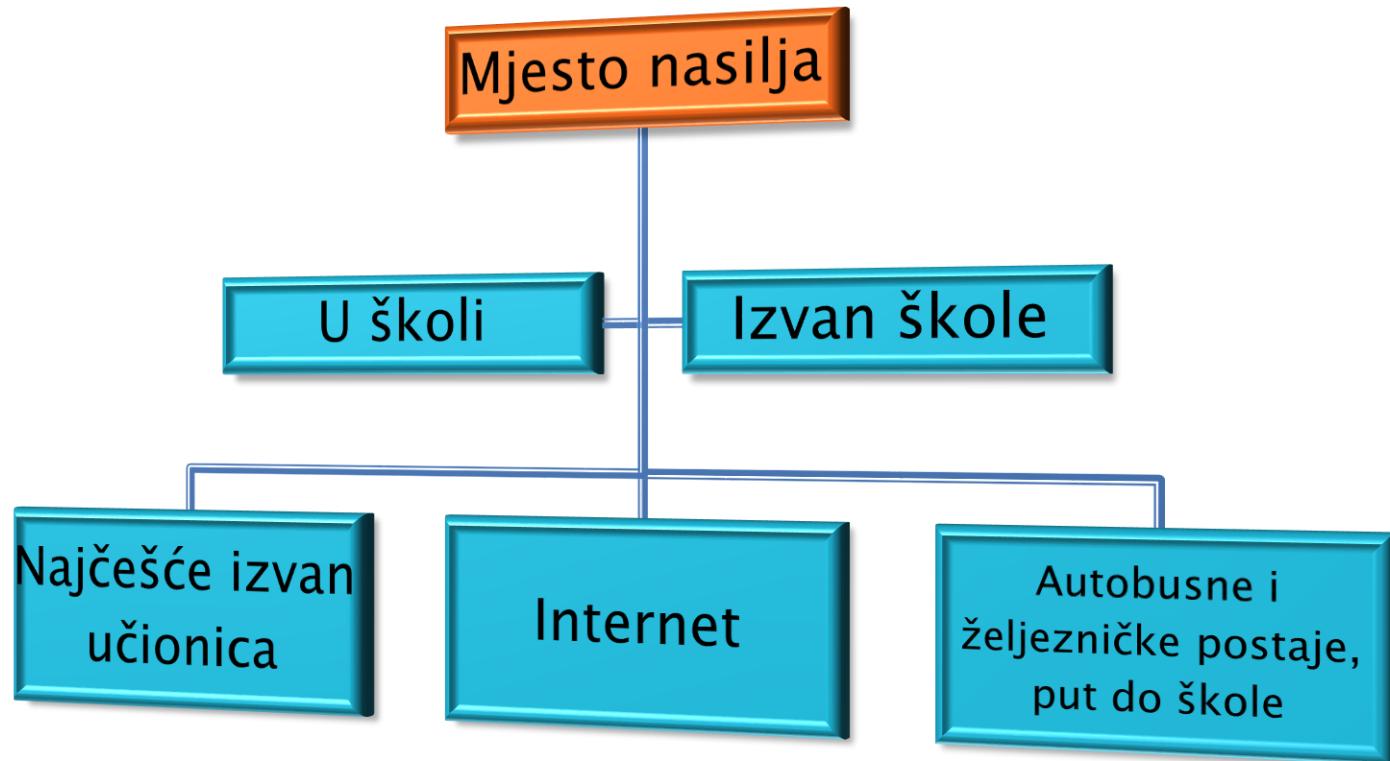
Čim dođe vrijeđanje, to je meni već nasilje. (Slavonija, SŠ)

Oblici nasilja

Sudionici i mjesto nasilja

- Podjednako i djevojčice i dječaci

Specifični odnosi žrtava i nasilnika

“provokativne žrtve”

- Djeca koja su kontinuirano žrtve na osnovi osobnih provokacija

“Sad postoji ono što se u literaturi naziva provokativne žrtve s kojima ja imam najviše problema jer druga djeca kao da misle da trebaju biti zlostavljeni jer su provokativni.”
Zagreb, OŠ

“pseudožrtve”

- Kada nasilnik pokušava sam sebe prikazati kao žrtvu

“Evo imam primjer pseudožrtve, to je osoba koja voli biti žrtva. Imali smo učenika koji je uvijek dolazio, dok nismo vidjeli da on to nama lažira da je netko usput zapeo za njega. On se uvijek prikazivao kao žrtva. Uvijek je preuveličavao i svaki veliki odmor dolazio tužakati da su mu drugi nešto napravili, a nije bilo tako.” Slavonija, OŠ

Percepcija polarizacije učenika s obzirom na pojedina obilježja

Socio-ekonomski status

- polarizacija na “bogatije” i “siromašne” učenike naglašenija je u sredinama gdje je isto raslojavanje značajnije, manje prisutno u sredinama gdje je raslojavanje manje
- djeca koja ne odgovaraju “očekivanom” vizualnom identitetu mogu biti žrtve
- nasilje na socio-ekonomskoj osnovi javlja se kod dječaka i djevojčica posebno u starijoj dobi, nešto više prisutno kod djevojčica

“Znam djecu koja dolaze iz obitelji koje nisu imućne, međutim, toliko je važno pripadanje grupi i statusni simboli da vidite dijete koje ima samo majku, samohrana majka, koja je djetetu kupila cipele koje koštaju kao njena plaća.” Zagreb, SŠ

Percepcija polarizacije učenika s obzirom na pojedina obilježja

Nacionalnost

- polarizacija na osnovu nacionalne pripadnosti percipirana je kao slabo prisutna kroz izolirane slučajevе
- percepcija sudionika je da je znatno prisutnija polarizacija s obzirom na kulturološke razlike među učenicima (romi, bošnjaci, kosovljani)
- pritisak na pojedinke/ce događa se i ako dolaze iz disfunkcionalnih obitelji

“Ne bih rekao da ima polarizacije, ne zato što ne živimo u idealnoj sredini, već zato što je ovo, što se tiče nacionalnosti, jednonacionalna sredina.” Slavonija, OŠ

Percepcija polarizacije učenika s obzirom na pojedina obilježja

Učenici s posebnim (obrazovnim) potrebama

- nastavnici uočavaju da je prisutna polarizacija s obzirom na učenike s posebnim potrebama
- djeca s poteškoćama su rijetko žrtve nasilja
- učenici s ADHD-om percipirani su kao najveći izazov za stručne suradnike i nastavnike, te često uključeni u vršnjačko nasilje
- žrtve mogu biti nadarena djeca
- novi učenici koji se još nisu integrirali u vršnjačku sredinu percipirani su kao skupina koja češće budu žrtve vršnjačkog nasilja

“Događa se da određena skupina dominira nad drugom, ima nekakvu nadmoć ili situacija kada je novi učenik u razredu, tada imamo dosta problema s prihvaćanjem novih, posebno ako se razred ne pripremi dovoljno dobro.” Zagreb, OŠ

Ostali oblici polarizacije među učenicima

Relacija selo – grad

- Djeca se razlikuju po životnim stilovima (djeca putnici)

Pripadnost drugoj školi

- Nasilna ponašanja koja idu u različite škole u istoj zgradi ili neposrednoj blizini

“Gimnazijalci” vs. “strukovnjaci”

- Učenike iz strukovnih škola znaju biti omalovažavani od strane gimnazijalaca

“Nisu ništa specifični u odnosu na druge učenike, Tehničke škole ili Ruđera, mi smo tu susjedne škole. Među učenicima je znalo biti sukoba, kako koristimo istu dvoranu. To je češće među dečkima.”

Zagreb, SŠ

Specifičnosti zajednice

- ▶ U manjim lokalnim zajednicama (Slavonija i Lika) je naglašen problem nepostojanja kvalitetnog sadržaja za djecu i mlade zbog čega su prepušteni sami sebi, vrijeme provode na Internetu i u kompjuterskim igricama, te u kafićima

“Djeca više ne trče, ne skaču, ne igraju se, ne druže se. Puno svog vremena pasivno provode. Fizički su pasivni. Čak i ako je psihički to neka igrica, fizički su vrlo pasivni.” Slavonija, OŠ

Obiteljska pozadina

- ▶ Obiteljsko okruženje u kojem učenici odrastaju važna je pozadina vršnjačkog nasilja
- ▶ Djeca i mladi koji su sudjeluju u nasilju, nasilnici, najčešće dolaze iz **problematičnih obiteljskih okruženja** s problemima širokog spektra:
 - alkoholizam i PTSP roditelja,
 - nasilje nad djecom i partnersko nasilje,
 - zanemarivanje djece.
- ▶ Uočeno je da roditelji često **nisu upoznati i nemaju kontrolu nad vremenom koje dijete provodi na Internetu**, dio zbog nedostatka vremena, dio iz neznanja
- ▶ Zajedničko je mišljenje sudionika da **roditelji danas imaju sve manje vremena**, što se odražava na neposvećivanje vremena djeci i izostanak kvalitetne komunikacije

Društveno okruženje

- ▶ Društvo kao značajan uzrok vršnjačkog nasilja zbog: **društvene apatije, degradacije morala, neadekvatnog odgovora na nasilje kroz nesankcioniranje istog.**
- ▶ **Mediji su posebno važan uzrok**
 - nasilje je nekontrolirano dostupno i prisutno
 - prezasićenost senzacionalizmom
 - dominacija negativnih i tragičnih prikaza nasilja općenito, nedostatak pozitivnih primjera
 - pasiviziranost za realan život
- ▶ **Internet**
 - društvene mreže kao specifičan oblik komunikacije
 - sve prisutniji govor mržnje
 - izostanak roditeljskom razumijevanja i kontrole

“Osobno mislim da je ovo društvo izrazito pogodovalo da se formira takva psihologija masa u kojoj ljudi ne reagiraju na nasilje dok ne dođe do brutalnih primjera. To je, po meni, donio ovaj tranzicijski period i rat gdje se nasilje evidentno oprštalo.”

Slavonija, OŠ

“Nasilje je nekakao postalo normalno, sve je normalnije isto kao alkohol. Meni je sve to povezano. Alkohol kao droga koja je u našem društvu prihvaćena, što često rezultira nasilnim ponašanjem mladih koji piju po tim kafićima.” Slavonija, SŠ

Percepcija prisutnosti nasilja kao problema u školama

- ▶ Razgovori su pokazali da se neki oblici nasilja i ne prepoznaju ili pak krivo shvaćaju → **ne reagiranje i/ili indirektno prihvatanje nekih oblika nasilja**

*Fizičko nije toliko izraženo koliko je verbalno, u smislu ruganja i ima vjerojatno i trača, ali dosta su djeca neosviještena da je to zapravo nasilje.
(Slavonija, OS)*

Nismo imali nekog grubljeg nasilja prošlih godina, ni ove godine, nego je to sad samo neki verbalni. (Lika, SŠ).

Mislim u ovom okružju, u ovoj sredini, a vjerujem i šire, u svakoj sredini nasilje je normalno, da se misli samo na fizičko nasilje. (Lika, SŠ)

Uloga škole u vršnjačkom nasilju – uobičajena praksa

- ▶ Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima – **temelj postupanja** – uobičajena praksa stručnih suradnika/ca
- ▶ dio je nastavnika naveo kako nisu upoznati sa ili ne prate
Protokol

Upoznamo, pogotovo više, od 5. do 8. razreda da djecu upoznamo s tim dokumentom, da to zaista postoji, isto tako i njihove roditelje na roditeljskim sastancima i na učiteljskim vijećima pozivamo uvijek ljudi da moraju raditi po Protokolu jer je to svetinja, moramo se držati Protokola. (Zagreb, OŠ)

Nužni preuvjeti za uspješnu reakciju na vršnjačko nasilje

- ▶ pravovremeno prepoznavanje i reagiranje na nasilje
- ▶ Kvalitetna suradnja s roditeljima i njihova edukacija
- ▶ Razvijen osjećaj povjerenja s učenicima

Mislim da je najvažnije da djeca imaju povjerenje u nas. Ali to se treba zaraditi kod njih. Djeca vide, čuju, usmena predaja još uvijek radi, djeca govore mlađima, stariji govore mlađima kome se mogu obratiti, tko će im pomoći. (Nastavnici, Zagreb)

- ▶ Edukacija svih ljudi u sustavu, od nastavnika do stručnih suradnika (priključivanje edukacijskih materijala)

Nužni preduvjeti za uspješnu reakciju na vršnjačko nasilje

- ▶ **Suradnja i podrška ravnatelja** pokazala se izuzetno važnom jer ukoliko postoji podrška postoji bolja mogućnost organiziranja cjelokupnog sustava podrške za probleme s kojima se susreću djeca i nastavnici.

- ▶ Uspješna integracija učenika iz skupina koje su prema iskustvima češće izložene nasilju (Romi, osobe s poteškoćama i sl.)

Izazovi u radu

- ▶ Poteškoće u radu predstavljaju i nereagiranja ili prekasno reagiranje žrtve i roditelja

Veliki dio toga ostaje skriven, neka djeca se zapravo srame što su žrtve pa to zapravo ni ne žele reći ili dođu sa ovim, svi me ignoriraju, nemaš ništa konkretno, a situacija nije dobra. (Nastavnici, Zagreb)

- ▶ Suradnja s roditeljima:
 - odaziv roditelja na roditeljske sastanke
 - teško suočavanje s činjenicom da njihovo dijete ima razvojnih teškoća i s preporukom da bi trebalo posebni ili prilagođeni program
 - predrasude i prema stručnim suradnicima i ne razumiju u potpunosti njihovu funkciju i kako oni mogu pomoći u rješavanju pojedinih situacija ili problema.

Ja kažem može se, ako vi kao roditelj vidite da vaše dijete je agresivno, nasilno i prema vama i u školi, onda postoji način da se to riješi. Samo je stvar toga što još imamo velikih predrasuda vezanih za riječ psiholog. A da ne kažem psihijatar. Velikih od strane djece i od strane roditelja. (Slavonija, SŠ)

Izazovi u radu

- ▶ škola kao cijeli sustav ne reagira pravovremeno;
- ▶ manjak stručnog osoblja, što je posebice izraženo u Slavoniji, ali i u Lici;
- ▶ neadekvatna razina educiranosti (ili nedostatka interesa za daljnju edukaciju) nastavnika za prepoznavanje i rješavanje problema nasilja u školi;

Profesor se trudi, nije za sve kvalificiran, međutim mnogi koji imaju neke ideale se potruđe. Međutim stvar je u tome da nema laganja, mi se tu žalimo na djecu, ali jedan pedagog na 600 učenika, to je neoprostivo. (Nastavnici, Zagreb)

- ▶ I sami nastavnici ističu kako je potrebna dodatna edukacija njih nastavnika i razrednika za rješavanje sukoba i prevenciju te kako i treba poboljšati suradnju sa stručnim osobljem.

I svakako nam treba više edukacije. Svi ti preventivni programi koji su ušli u ove naše škole su ušli zato što moraju uči. I to se podrazumijeva da to rade stručni suradnici, mi ih napišemo, mi ih s djecom provodimo. Nitko u školi drugi to ne radi. A na prevenciji ne može raditi samo jedna osoba. Mislim da cijelom osoblju fali edukacije. (Slavonija, OŠ)

Izazovi u radu

- ▶ školsko osoblje opterećeno je papirologijom i visokom razinom odgovornosti za koju nisu adekvatno educirani;
- ▶ u lokalnoj zajednici ne postoji (dovoljno) aktivnosti i sadržaja za djecu;
- ▶ Iako sve škole imaju neke oblike prevencije, nedovoljno preventivnih ili neadekvatnih programa također predstavlja teškoće u radu škole;
- ▶ Suradnja s CZSS - slabo izražena u razgovorima, ali kad se spominje, češće u kontekstu nedovoljno kvalitetne suradnje (iako postoji razvijena svijest o tome kako su i sami Centri preopterećeni poslom)

Suradnja na programima prevencije vršnjačkog nasilja

- ▶ Škole surađuju s policijom, fakultetima, županijskim i gradskim vijećima, Zavodom za javno zdravstvo te Domom za nezbrinutu djecu.

- ▶ Škole preventivne programe provede samostalno ili u suradnji s drugim institucijama. Vrlo često škole surađuju s udružama ili institucijama s kojima provode zajedničke programe ili akcije vezane uz djecu i mlade.